

**ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ГРОМАДЯНИН
У СУЧАСНОМУ ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Горішня К. О.

e-mail: kateryna.horishnia@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

The article considers the problems of formation and development of the concept of citizenship in modern digital society. It is proved that the formation and formation of a citizen is an important state task that can be solved within various areas of information, educational and cultural policy. In the modern domestic practice of political socialization and civic education, there are many unresolved problems. Researchers believe that overcoming these problems should begin with eliminating the conceptual contradiction between what is and what should be: defining certain characteristics of a citizen that are needed by the modern Ukrainian state.

Громадянин – явище історичне і в цьому контексті і феномен і концепт громадянства суттєво змінювались у часі та продовжують трансформуватися у сучасних соціально-політичних умовах. Формування та становлення громадянина є важливим завданням для держави, яке може бути вирішене в межах різних напрямів інформаційної, освітньої та культурної політики. У сучасній вітчизняній практиці політичної соціалізації та громадянського виховання існує багато невирішених проблем. Дослідники вважають, що подолання цих проблем повинно починатися із усунення концептуального протиріччя між тим, що є і тим, що повинно бути. Тобто визначення певних характеристик громадянина, які потрібні сучасній українській державі.

Із самого початку термін «громадянин» у європейській та вітчизняній традиції означав приналежність людини до міського населення. Але у європейських країнах усі визначення міського населення були пов'язані із розумінням адміністративно-територіальних одиниць та їх правовою системою. Таке положення традиційно ґрунтувалося на засадах моделей громадянства античних полісів та середньовічних європейських міст. Вони мали на увазі певне положення громадян у політичній системі, їх права та обов'язки, а також участь в управлінні містом та державою. Вітчизняна соціокультурна традиція теж розглядала громадянина у зв'язку з територіальною приналежністю людини, але без реалізації прав та свобод. Частіше за все це поняття означало лише соціально-економічне положення людини, що знаходилась у державному підпорядкуванні. Певний політичний сенс феномена «громадянин» сформувався в Україні тільки у ХІХ ст.. При цьому на перший план виходили громадянський вигляд та моральна складова, а політико-правові аспекти практично не

враховувались. У радянський період протиріччя між смисловим наповненням поняття «громадянин» та соціально-політичною реальністю тільки поглиблювалось та поступово призвело до розриву між формою та змістом цього феномену. Політико-правовий статус громадянина визначається саме через категорію громадянства. Правові відносини між людиною та державою є дуже важливим аспектом людської життєдіяльності. На відміну від особистих відносин вони мають вигляд правових норм і тільки приналежність до певної держави може охарактеризувати права та обов'язки, що є в індивіда. Закони держави визначають нормативний вигляд соціальної справедливості [1].

Сучасні дослідники проблем громадянства вважають, що вимоги до громадянина визначаються формою існуючого політичного режиму. Тоталітарні та авторитарні режими вважають головним завданням громадянина його діяльність, спрямовану на користь суспільству. Ідеальним вважається той громадянин, що жертвує своїми інтересами на користь суспільного блага. Демократичний режим головним завданням громадянина вважає можливість зробити свій внесок у розвиток суспільства шляхом реалізації своїх політичних свобод [2]. Роль громадянина реалізується не тільки завдяки юридичним нормам, вона регулюється певними моральними принципами. Людина починає відчувати себе громадянином тільки тоді, коли усвідомлює оточуюче середовище крізь призму державних та правових інститутів. При демократичному режимі людина усвідомлює, що держава не обмежує її в межах дозволеного, а надає можливості для здійснення прав та свобод. Діє так званий принцип взаємовідповідальності громадянина та держави. Громадянське суспільство є закономірним етапом розвитку правової держави, де громадянин може використати усю повноту своїх прав та обов'язків та має свободу здійснювати свою діяльність в межах існуючого законодавства.

Список використаних джерел

1. Головащенко, О. С. Громадянське суспільство та соціальна правова держава: взаємодія в контексті мовних та інших соціокультурних відносин // ФорумПраво. – 2023. – 77(4), с.16 – 22. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10114541>

2. Тіхонова Л.А. Політична адаптація суспільства в умовах трансформації інформаційної епохи // Вісник ХНУ ім. Каразіна. Серія «Політологія». – Харьков – 2018. – Вип.33. – С. 68 – 73.